

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o (a) Prijedlogu Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Obzora Europa – Okvirnog programa za istraživanja i inovacije te o utvrđivanju pravila za sudjelovanje i širenje rezultata

(COM(2018) 435 final – 2018/0224 (COD))

i o (b) Prijedlogu Odluke Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi posebnog programa za provedbu Obzora Europa – Okvirnog programa za istraživanja i inovacije

(COM(2018) 436 final – 2018/0225 (COD))

(2019/C 62/05)

Izvjestitelj: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Zahtjev za savjetovanje:	(a) Europski parlament, 14.6.2018. Vijeće, 25.6.2018. (b) Europski parlament, 14.6.2018. Vijeće, 27.6.2018.
Pravni temelj:	(a) članak 173. stavak 3., članak 182. stavci 1., 4. i 5., članak 188. UFEU-a i članak 7. stavak 5. Ugovora o Euratomu (b) članak 173. stavak 3. i članak 182. stavak 4. UFEU-a
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	2.10.2018.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	17.10.2018.
Plenarno zasjedanje br.:	538
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	187/1/2

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO pozdravlja činjenicu da je Europska komisija jasno izjavila da istraživanje i inovacije (R & I) moraju i dalje biti ključan **prioritet EU-a**, i u kontekstu sljedećeg višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. – 2027. EGSO je prije svega zadovoljan jer primjećuje da su uzete u obzir brojne preporuke koje je iznio prilikom evaluacije programa Obzor 2020. sredinom provedbenog razdoblja na područjima kao što su suradničko istraživanje i mobilnost, kao i mjere za jačanje inovacija, prevladavanje razlika među regijama, promicanje aktivnosti na području znanosti i inovacija među građanima, rješavanje problema niske stope uspješnosti i smanjenje administrativnog opterećenja⁽¹⁾.

1.2. EGSO naglašava da znanost, istraživanje i inovacije moraju biti ključni elementi u procesu izgradnje europske zajednice te stoga podržava pristup koji se koristi u programu Obzor Europa, odnosno nastojanje da se građani približe tim aktivnostima i postignućima. U tu svrhu, učinkovita komunikacija ne samo o mogućnostima koje nudi taj program već i o učinku inovacija i istraživačkih aktivnosti na život građana mora biti dio strategije za poticanje država članica da u većoj mjeri podupru te napore.

⁽¹⁾ SL C 34, 2.2.2017., str. 66. i informativno izvješće „Evaluacija programa Obzor 2020.“.

1.3. EGSO podržava osmišljavanje misija u području istraživanja i inovacija kao dio strategije programa Obzor Europa u cilju postizanja rezultata istraživanja i inovacija koji imaju veći učinak i donošenja istinske promjene u načinu na koji građani doživljavaju znanost i njezin utjecaj na njihov svakodnevni život. EGSO poziva na to da se hitno definiraju strateške misije koje mogu stimulirati istraživačke i inovacijske ekosustave diljem Europe i potaknuti suradničko istraživanje kao glavno sredstvo za pružanje znanja i stvaranje učinka. Misije bi se trebale usredotočiti na konkretne, mjerljive i ostvarive ciljeve i biti otvorene svim potencijalnim sudionicima tako da obuhvate izvrsnost iz raznih dijelova Europe.

1.4. EGSO podržava činjenicu da će misije biti otvorene različitim rješenjima u skladu s načelom odozdo prema gore te pokrivati cijeli životni ciklus istraživanja i inovacija. Budući da bi misije trebale biti usmjerene na srednjoročne i dugoročne ciljeve, u njihovom bi se pristupu trebala odražavati i velika važnost istraživanja s niskom razinom tehnološke spremnosti (TRL). Misije ne bi smjele biti usredotočene samo na linearne inovacijske modele, koji su često ograničeni na inkrementalne inovacije, već bi trebale izričito poticati disruptivne inovacijske modele.

1.5. Kao predstavnik organiziranog civilnog društva EGSO je spreman aktivno doprinijeti zajedničkom osmišljavanju procesa i podržava ideju misija, no ne smije se zaboraviti da bi odluke koje se donose preblizu krajnjim korisnicima mogle ograničiti područje primjene i stupanj disruptivnosti misija. Odbori za misije trebali bi imati visokokvalitetnu i dostatnu kritičnu masu svih dionika kako bi se izbjeglo inkrementalno istraživanje ili, u suprotnom, misije koje su daleko ispred postojećih tehničkih/tehnoloških kapaciteta.

1.6. EGSO ističe Europsko vijeće za inovacije kao važan instrument za potporu naprednih inovacija i poticanje poduzetništva i konkurentnosti na razini EU-a. EGSO smatra da bi se na taj način i uzimajući u obzir europski kontekst Europsko vijeće za inovacije trebalo posebno usmjeriti na izrazito inovativne i revolucionarne MSP-ove i novoosnovana poduzeća.

1.7. EGSO se slaže s time da bi program Obzor Europa trebao na sustavan način obuhvatiti društvene i humanističke znanosti koje bi trebalo iskoristiti u kombinaciji s tehnološkim pristupom. Inovativnost podrazumijeva daleko više od tehnologije, a objedinjavanjem različitih vizija, ustupaka i izazova na bolji će se način oblikovati istraživanje i inovacije u Europi. EGSO vjeruje da bi „izlaženje iz okvira tehnologije” dalo poticaj društvenim i humanističkim znanostima u cijelom programu Obzor Europa.

1.8. EGSO podržava pristup „otvorena znanost” kao način usmjeravanja na izvrsnu znanost i visokokvalitetno znanje. Otvorena znanost od presudne je važnosti za sveukupan znanstveni razvoj europskih institucija, no trebalo bi razmotriti uvođenje određenog vremenskog roka za objavljivanje svih znanstvenih rezultata kako bi se osiguralo da rezultati svih projekata budu dostupni u odgovarajućim repozitorijima i u jasno određenim rokovima. EGSO pozdravlja otvoren pristup publikacijama i podacima iz istraživanja, ali toplo preporučuje da se s dionicima u istraživanju redovno savjetuje o budućim zahtjevima u pogledu otvorene znanosti. U okviru programa Obzor Europa trebalo bi zadržati utvrđene mogućnosti izuzimanja.

1.9. EGSO se slaže da će promijenjena struktura stupova poboljšati unutarnju usklađenost, naročito zahvaljujući uključivanju industrijskih tehnologija u stup II., čime se povećava doprinos industrije rješavanju globalnih izazova te se ponuda uparuje s potražnjom za novim rješenjima. Taj je pristup vrlo privlačan, a jedan je prijedlog da se prednost da konzorcijima koji djeluju u cjelokupnom inovacijskom ciklusu, tj. obuhvaćaju partnere iz akademske zajednice koji stvaraju inovativna rješenja, one koji ih razvijaju te krajnje korisnike koji izražavaju svoje potrebe kako bi se moglo djelovati na održiv način.

1.10. EGSO pozdravlja i nastojanje da se dodatno pojednostave pravila o državnim potporama kako bi se olakšalo kombiniranje različitih fondova, što može biti od ključne važnosti za prevladavanje velikih nejednakosti među državama članicama i regijama u pogledu broja uspješnih projekata u području istraživanja i inovacija. Sinergije među različitim programima financiranja Unije i politikama Unije, a naročito sa strukturnim fondovima s pomoću kompatibilnih propisa, od presudne su važnosti za osiguravanje najvećeg učinka projekata u području istraživanja i inovacija.

1.11. EGSO naglašava činjenicu da je podupiranje mobilnost istraživača u okviru akcije Marie Curie također izuzetno važno za daljnje jačanje europskog istraživačkog prostora, dok se europskim i nacionalnim politikama moraju nastojati osigurati odgovarajući i privlačni radni uvjeti za stručnjake kako bi se izbjegao „odljev mozgova”, pojava koja je doista kontraproduktivna za postizanje kohezije u EU-u. Povrh toga, u okviru programa europskog istraživačkog prostora ključno je ojačati potporu za istraživače na početku karijere.

1.12. EGSO smatra da je u dijelu „Jačanje europskog istraživačkog prostora” potrebno staviti poseban naglasak na znanstveno obrazovanje i informiranje o znanosti. Time bi se u tom dijelu, pa tako i u okviru Obzora Europa, ojačao program „Znanost s društvom i za društvo”.

2. Opće napomene

2.1. EGSO pozdravlja napore koje Komisija u posljednje vrijeme ulaže u poticanje rasta u Europi s pomoću novih i promišljenih europskih politika popraćenih većim promicanjem aktivnosti u području istraživanja, razvoja i inovacija, što može osigurati predvodništvo Europe u mnogim područjima⁽²⁾. Europska zajednica inovatora i istraživača zadnjih je godina ostvarila brojne ciljeve, no europski građani i dalje to ne cijene u potpunosti iz nekoliko razloga, kao što su nedostatak komunikacije, slaba predanost zajednice toj temi ili čak nezainteresiranost građana za znanstvena postignuća. Stoga je ključno promijeniti taj stav u europskom društvu, i to ne samo u kratkoročnim okvirima već i radi doprinosa dugoročnom inovacijskom i znanstvenom ekosustavu koji pripada društvu u cjelini.

2.2. EGSO podržava ideju da se u okviru vrlo snažnih napora da se društvo mobilizira i uključi u ostvarenje europskog projekta stavovi građana mogu promijeniti, i to upravo definiranjem ključnih društvenih izazova. Poticanje konkurentnosti Europe putem inovacija od ključne je važnosti i politički čelnici to moraju imati u vidu pri uspostavi prioriteta politika. Nije dovoljno samo reći da aktivnosti u području istraživanja, razvoja i inovacija u velikoj mjeri doprinose stvaranju radnih mjesta i rastu ili samo iznijeti informaciju da dvije trećine gospodarskog rasta u Europi današnjice proizlazi iz aktivnosti u području istraživanja, razvoja i inovacija. Države članice moraju dati svoj doprinos tim kolektivnim naporima.

2.3. EGSO pozdravlja prijedlog novog europskog programa za istraživanja i inovacije kojim se podupiru i potiču istraživanja i inovacije na razini EU-a za razdoblje 2021. – 2027., kao i njegova glavna obilježja, točnije naglasak na otvorenoj znanosti, globalnim izazovima i industrijskoj konkurentnosti te otvorenim inovacijama. EGSO čvrsto vjeruje da je pristup utemeljen na zajedničkom stvaranju, odnosno uključivanje svih dionika u zajednice znanja i inovacija, osnova za poticanje europske konkurentnosti, stvaranja radnih mjesta, socijalne kohezije (naročito za suzbijanje nezaposlenosti mladih) i zaštite okoliša u skladu s Programom Ujedinjenih naroda do 2030. i ciljevima održivog razvoja.

2.4. Čini se da program Obzor Europa odražava prioritet Komisije da izgradi inovacijski i znanstveni ekosustav koji bi EU-u mogao omogućiti da poboljša svoju konkurentnost putem strukturnih aktivnosti koje će imati gospodarski i društveni učinak. To potvrđuju ne samo predloženo povećanje sredstava u financijskom paketu nego i predviđene aktivnosti u okviru tri stupa programa.

2.5. EGSO podržava glavne nove elemente koji su istaknuti u prijedlogu za Obzor Europa, odnosno: i. potporu revolucionarnim inovacijama uz pomoć Europskog vijeća za inovacije (EIC); ii. ostvarivanje većeg učinka usmjeravanjem na misije i uključivanjem građana: misije u području istraživanja i inovacija; iii. jačanje međunarodne suradnje; iv. povećanje otvorenosti putem osnažene politike otvorene znanosti; i v. racionalizaciju mogućnosti financiranja pomoću novog pristupa europskim partnerstvima.

2.6. Utvrđivanje **misija** EU-a u području istraživanja i inovacija, s pristupom „odozdo prema gore”, usmjerenih na globalne izazove i industrijsku konkurentnost mogao bi biti dobar način da se društvo više uključi u aktivnosti u području znanosti i inovacija. To bi mogao biti uspješan način da se društvo i građane uključi u misije koje je potrebno utvrditi i koje će stvoriti osjećaj zajedništva koji bi mogao biti ključan za postizanje znatnih rezultata i učinka. Uloga organiziranog civilnog društva ponovno bi se mogla pokazati ključnom u tom procesu.

2.7. EGSO također cijeni činjenicu da će se programom Obzor Europa podupirati javno-privatna partnerstva, koja su učinkovit instrument za poticanje suradničkog istraživanja usmjerenog na istraživanje i inovacije koje pokreće industrija, pri čemu se ističe manji broj partnerstava koja imaju veći učinak. Europa mora prihvatiti činjenicu da još predstoji dugačak put do postizanja jednostavnijeg procesa učinkovite suradnje između akademske zajednice i industrije. Jasno je da postoje mnogi dobri primjeri i najbolje prakse, no ima i prostora za poboljšanje. Javno-privatna partnerstva predstavljaju jedan od alata za smanjenje postojećeg jaza između dvaju različitih, ali komplementarnih svjetova: akademske zajednice i industrije/tržišta.

⁽²⁾ SL C 197, 8.6.2018., str. 10.

2.8. EGSO još jedanput ⁽³⁾ potiče Komisiju da ulaže kontinuirane napore u smanjenje birokracije u okviru programa Obzor. Stoga pozdravlja prijedlog Komisije o smanjenju birokracije i bržim „rokovima za komercijalizaciju“/odgovorima na prijedloge što se, primjerice, u Obzoru 2020. može vidjeti u konkretnom slučaju „Instrumenta za MSP-ove“. Pojednostavljenje mora biti glavni cilj u okviru programa Obzor Europa, i to u pogledu vremena potrebnog za dodjelu bespovratnih sredstava i zatim vremena za stavljanje na tržište, konstantnih stopa financiranja, manjeg broja instrumenata, ograničene uporabe evidencije radnih sati, raširene upotrebe paušalnih iznosa itd.

2.9. EGSO smatra da je – jednako kao i smanjenje birokracije, veće pojednostavljenje i vidljivije kampanje za uključivanje MSP-ova u aktivnosti u području istraživanja i inovacija – koncept na kojem se temelji Europsko vijeće za inovacije (EIC) izrazito dobrodošao, osobito u pogledu poticanja komercijalizacije, inovacija čija se primjena može proširivati i poduzetnika. EGSO smatra da bi se zahvaljujući ovoj strategiji razina uspješnosti mogla povećati ako uzmemo u obzir da se u prošlosti neka novoosnovana poduzeća i ideje nisu pokazali uspješnima iz raznih razloga koje EIC želi razmotriti. Ne smijemo zaboraviti potrebu da se osigura da europska kultura postane sklonija riziku. EIC će doprinijeti tim naporima i trebao bi razmotriti uvođenje mjera za visokorizična istraživanja i inovacije u svoje opće ciljeve i kriterije za evaluaciju.

2.10. EGSO podržava ideju da se više MSP-ova i novoosnovanih poduzeća uključi u program, no izražava određene sumnje u vezi s prijedlogom o širenju poslovanja. Unatoč prethodnim naporima poduzetima u sklopu svih okvirnih programa, MSP-ovi bi trebali biti više uključeni u aktivnosti koje se temelje na istraživanju i inovacijama, a program Obzor Europa bio bi najbolja prilika da ih se uključi. Ideja o postizanju veće uključenosti s pomoću kapitala mogla bi biti dobra, no ta poruka mora biti jasna svim poduzećima. Činjenica da MSP-ovi na vlasništvo kapitala i dalje gledaju iz drugačije perspektive iziskuje cjelovito objašnjenje u okviru programa kako bi se potaknulo sudjelovanje zajednice i izbjegla pogrešna tumačenja. MSP-ovi imaju dugu tradiciju posjedovanja kapitala koji se temelji na obiteljskom poduzetništvu i prijedlozi da se njihov kapital otvori prema tržištu, uz financiranje iz ovog programa, mogli bi otvoriti određena pitanja. Stoga EGSO poziva Komisiju da bude vrlo jasna u vezi s tim zanimljivim prijedlogom.

2.11. EGSO se također slaže s načelom da se poduzetnicima više ne osigurava financijsko ulaganje iz sredstava EU-a bez dijaloga s EU-om. Taj „moto“, koji je nedavno najavio povjerenik Moedas na javnoj sjednici, pokazuje ambicioznu ideju o izravnijoj interakciji s poduzetnicima i kandidatima, ali ujedno predstavlja i vrlo riskantan stav. Još nije jasno koja će se sredstva dodijeliti za intervjue s kandidatima, a cijeli postupak i dalje treba biti učinkovit. Međutim, EGSO je u potpunosti spreman podržati taj novi pristup i čak nudi svoju suradničku pomoć u tom procesu u vidu stručnog znanja svojih članova i potpore organizacija civilnog društva koje podupiru njegove članove.

2.12. Konačno, EGSO također pozdravlja napore koji su, čini se, poduzeti radi poticanja sinergije fondova među programima. Sinergija fondova može imati važnu ulogu u poticanju i jačanju kapaciteta za istraživanje i inovacije u različitim regijama Europe. Povećanje sinergije s drugim programima financiranja i politikama Unije, posebno sa strukturnim fondovima s pomoću kompatibilnih propisa, trebalo bi biti ključno. Naime, u skladu s propisima višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) koji se odnose na kohezijske fondove, države članice mogu prenijeti do 5 % sredstava koja su im namijenjena iz jednog fonda u drugi, što im omogućuje da novac za ulaganja prenesu na druga područja za koja je utvrđeno da su ključna. To bi mogao biti još jedan važan korak prema boljem uključivanju država članica u postizanje cilja programa za inovacije i podizanju znanstvenog programa na višu razinu. EGSO vjeruje da se program može smatrati uspješnim samo ako uključuje javni i privatni sektor i utječe na svakodnevni život građana. Još je jedan važan aspekt usklađivanje pravila i propisa o različitim fondovima, barem kad su posrijedi iste vrste aktivnosti, a naročito fondovi za istraživanje i inovacije.

3. Prijedlog o programu Obzor Europa (2021. – 2027.)

3.1. Prijedlog Komisije o uspostavi Obzora Europa zasniva se na najavi velikog postignuća: programa za istraživanje i inovacije vrijednog 100 milijardi EUR, koji već sada predstavlja korak naprijed za europsko društvo znanja koje se temelji na znanosti i inovacijama. U tom pogledu, činjenica da su države članice pristale na to povećanje proračuna ne ukazuje samo na političku predanost nego i na jasnu poruku svijetu da Europa želi biti predvodnik u području inovacija i da su u pogledu financiranja za to stvoreni uvjeti.

3.2. Uz povećanje financijskih sredstava, EGSO želi istaknuti i nekoliko novih i inovativnih ideja, odnosno točaka preuzetih izravno iz prijedloga koje su važne za ovo mišljenje. Stoga želimo ukratko navesti sljedeće točke:

⁽³⁾ SL C 34, 2.2.2017., str. 66.

- (a) **Struktura Obzora Europa koju čine tri stupa:** kao što je izjavila Europska komisija, Obzor Europa nije revolucija već evolucija. Tako se taj program temelji na tri glavna stupa: stup „Otvorena znanost”, koji uključuje Europsko istraživačko vijeće, akciju Marie Curie i istraživačke infrastrukture; stup „Globalni izazovi i industrijska konkurentnost”, koji obuhvaća pet klastera: zdravlje; uključivo i sigurno društvo; digitalizacija i industrija; klima, energija i mobilnost; hrana i prirodni resursi; te stup „Otvorene inovacije”, koji obuhvaća EIC, europski inovacijski ekosustav i Europski institut za inovacije i tehnologiju (EIT). Ta će se tri stupa temeljiti na aktivnostima za jačanje europskog istraživačkog prostora.
- (b) **osnivanje Europskog vijeća za inovacije (EIC)** kako bi se pomoglo u tome da EU postane predvodnik u inovacijama koje stvaraju nova tržišta; Europa već mnogo godina nastoji ostvariti taj cilj, no unatoč tim naporima, izvrsnim idejama i vrlo snažnoj inovativnoj i znanstvenoj zajednici, razina rasta i stvaranja radnih mjesta ne odražava razinu te predanosti. Stoga se prijedlogom Komisije uspostavlja jedinstvena kontaktna točka koja će služiti za to da se revolucionarne tehnologije i tehnologije s velikim potencijalom koje najviše obećavaju prenesu iz laboratorija na tržište te će se pomoći najinovativnijim novoosnovanim i drugim poduzećima da povećaju primjenu svojih ideja. Novi EIC pomoći će u utvrđivanju i financiranju visokorizičnih inovacija koje se ubrzano razvijaju i imaju snažan potencijal za stvaranje potpuno novih tržišta. On će osigurati izravnu potporu za inovatore u okviru dvaju glavnih instrumenata za financiranje, od kojih je jedan namijenjen ranim fazama, a drugi razvoju i uvođenju na tržište. Predstavljat će dopunu Europskom institutu za inovacije i tehnologiju. EGSO smatra da bi se Europsko vijeće za inovacije trebalo posebno usmjeriti na izrazito inovativne i revolucionarne MSP-ove i novoosnovana poduzeća.
- (c) U sklopu EIT-a, prijedlozi za buduće EIT-ove Zajednice znanja i inovacija bit će navedeni u strateškoj agendi za inovacije. EGSO smatra da se njihov broj ne bi trebao znatno povećati i da bi trebao ostati ograničen u skladu s načelom pojednostavljenja istraživačkog i inovacijskog okruženja. Usto, buduće Zajednice znanja i inovacija trebale bi osigurati zastupljenost različitih europskih zemalja, osobito u pogledu lokacija inovacijskih centara. Potrebno je ojačati poduzetništvo koje potiče akademski stup (npr. poduzetničko obrazovanje, poticanje snažne suradnje između industrije i akademske zajednice bez ograničavanja na određenu disciplinu i utvrđivanje novih vještina budućih inovatora).
- (d) Utvrđivanje **misija** u području istraživanja i inovacija na razini EU-a usmjerenih na globalne izazove i industrijsku konkurentnost. To bi mogao biti uspješan način da se društvo i građane uključi u misije koje je potrebno utvrditi i koje će stvoriti osjećaj zajedništva koji bi mogao biti ključan za postizanje znatnih rezultata i učinka. Primjeri variraju od borbe protiv raka do čistog prometa, oceana bez plastike ili sigurne i čiste vode za sve. Građani, dionici, Europski parlament i države članice zajednički će osmišljavati te misije. Kao predstavnik organiziranog civilnog društva, EGSO je spreman aktivno doprinosti tom procesu zajedničkog osmišljavanja.
- (e) **Maksimalno iskorištavanje inovacijskog potencijala u cijelom EU-u i jačanje europskog istraživačkog područja:** bit će udvostručena potpora za države članice u kojima se uočava slab potencijal za uspješnost na području istraživanja i inovacija. Povrh toga, sinergije s europskim strukturnim i investicijskim fondovima (npr. sa strukturnim fondovima i Kohezijskim fondom) olakšat će koordinaciju i kombiniranje financiranja i pomoći regijama da prigrle inovacije i zauzmu važniji položaj na razini EU-a.
- (f) **Veća otvorenost:** načelo „otvorene znanosti/otvorenih inovacija” postat će *modus operandi* programa Obzor Europa, što znači da se iziskuje otvoren pristup publikacijama i podacima. Time će se promicati širenje i iskorištavanje rezultata postignutih financijskim sredstvima EU-a, pomoći u njihovom prihvaćanju na tržištu i povećati njihov inovacijski potencijal.
- (g) **Nova generacija europskih partnerstava i veća suradnja s drugim programima EU-a:** očekuje se da će se programom Obzor Europa pojednostaviti brojna partnerstva koja EU programski supodupire ili sufinancira s partnerima kao što su industrija, civilno društvo i agencije za financiranje kako bi se povećali njihova djelotvornost i učinak u ostvarivanju prioriteta politika Europe. Programom Obzor Europa promicat će se djelotvorne i operativne poveznice s drugim budućim programima EU-a, kao što su kohezijska politika, Europski fond za obranu, program Digitalna Europa i Instrument za povezivanje Europe, te s međunarodnim projektom za energiju fuzije ITER.
- (h) **Zajednički istraživački centar (JRC)**, odnosno služba Komisije koja se bavi znanošću i znanjem, i dalje će pružati doprinos putem znanstvenih savjeta, tehničke potpore i namjenskih istraživanja.

4. Znanost i inovacije za sve Europljane

4.1. Građani moraju biti svjesni europskog potencijala i postignuća u području znanstvene djelatnosti i inovacija. Te su djelatnosti istinski dio svakodnevne sviju te su stvarna prilika za uključivanje društva u europski projekt. Koncept i mjere koje predlaže Komisija ambiciozni su i tom postupku nema kraja, no ovo je ujedno i najbolja prilika da se građani angažiraju u pogledu europskih vrijednosti povezanih s inovacijama i znanosti za sve.

4.2. Znanstveno obrazovanje i komunikacija o znanosti moraju se smatrati temeljnim pristupom za uključivanje svih u europski projekt. Postavljanje uključivanja javnosti kao jednog od prioriteta programa Obzor Europa predstavljat će jasan korak naprijed u uvođenju rezultata istraživanja i inovacija na tržište i u naš svakodnevni život. Proces zajedničkog stvaranja utemeljen na višedioničkom pristupu dao bi jasan poticaj uključivanju javnosti u okruženje istraživanja i inovacija. Socijalne inovacije uz uključivanje javnosti i povjerenje u inovacije bit će od presudne važnosti za poticanje novih obrazaca upravljanja, proizvodnje i potrošnje.

4.3. Čini se da širenje saznanja i komunikacija o uspješnosti europske znanosti i inovacija, te njezino iskorištavanje, nisu naročito djelotvorni. Građani cijene inovacije iz drugih regija, ali ne prepoznaju „europska postignuća” čak i kad ih vide. To se mora promijeniti, i to iz nekoliko razloga: uz ideju da se europskim ulaganjima stvara europska vrijednost, jednako je važno da svi budu ponosni na postignuća i ciljeve povezane s europskim projektom koji je namijenjen svima.

4.4. Europa je često izložena kritikama zbog nedostatnog ulaganja i nedostatka kulture rizika i poduzetništva. Opća je zamisao prijedloga Europske komisije pozabaviti se tim izazovima i stvoriti novu interpretaciju tih ideja. Doprinos znanstvenih i inovacijskih aktivnosti izgradnji bolje i uključivije Europe dio je promjene koja je potrebna za izbjegavanje nesporazuma u pogledu europskog projekta i zasigurno na dobar način doprinosi većoj uključenosti građana i njihovu ponosu zbog toga što su dio rješenja. Također je važno usprotiviti se netočnim idejama o uporabi europskih fondova u lokalnim zajednicama: kada bi građani uvidjeli da se „novac poreznih obveznika” dobro upotrebljava, bio bi to dobar korak u borbi protiv iznimno populističke retorike koja se mora osporiti.

4.5. Program bi naročito trebao doprinijeti jačanju europskog istraživačkog prostora tako što će se osigurati da se većina njegovih sredstava upotrebljava za suradnička istraživanja u kojima sudjeluju osobe iz država članica i/ili pridruženih zemalja kako bi se ponudila znatna dodana vrijednost EU-a. Suradnja između europskih istraživača, industrije (uključujući MSP-ove) i drugih javnih i privatnih institucija ima ključnu ulogu u stvaranju europskog istraživačkog prostora i glavno je obilježje europskih okvirnih programa za istraživanje i inovacije, koji su vrlo cijenjeni među dionicima i moraju se očuvati u okviru Obzora Europa.

4.6. Aktivnosti u okviru Obzora Europa prvenstveno se provode putem poziva za podnošenje prijedloga. Potrebno je osigurati da se većina proračuna Obzora Europa troši putem konkurentnih poziva kojima na transparentan i učinkovit način izravno upravlja Europska komisija ili njezine izvršne agencije te da broj i proračun misija i partnerstava budu ograničeni na razumnu mjeru kako bi se, u skladu s glavnim ciljem pojednostavljenja, racionaliziralo okruženje za istraživanje i inovacije.

4.7. U okviru Obzora Europa moraju se pojednostaviti potrebe i hitni prioriteti istaknuti u savjetovanju s dionicima pokrenutom početkom 2018. kao dio postupka procjene učinka⁽⁴⁾. Svrha savjetovanja s dionicima bila je prikupiti stavove zainteresiranih građana i dionika u vezi sa strukturom Obzora Europa, točnije u pogledu poticanja istraživanja i inovacija u cijelom EU-u, potpore za obrazovanje, vještina i osposobljavanja te osiguravanja čistog i zdravog okoliša i zaštite prirodnih resursa.

4.8. Kako bi se aktivno pridonijelo koheziji između različitih regija unutar Europe, povećanje financijskih sredstava za Europsko istraživačko vijeće dobrodošlo je, naročito ako će se sredstva dodjeljivati u prvom redu istraživačima na početku karijere, kao skupini koja ima najveći mogući potencijal za budućnost Europe. Mora se zaustaviti odljev mozgova iz perifernih regija prema drugim područjima i osnažiti istraživače na početku karijere.

4.9. Važno je naglasiti temeljnu ulogu socijalnih inovacija kako bi se osiguralo da civilno društvo u većoj mjeri prihvaća rezultate istraživanja. Također je bitno istaknuti važnost poduzeća socijalne ekonomije i općenito dionika, koji uz industriju i MSP-ove, danas čine važan dio europskog gospodarskog sustava.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/horizon-europe-impact-assessment-swd-2018-307_en.

5. Uloga poduzeća

5.1. EGSO mora još jedanput naglasiti činjenicu da MSP-ovi predstavljaju najznačajniju poslovnu zajednicu u Europi. Oni su zaslužni za stvaranje radnih mjesta i rast te stoga moraju biti u središtu postupka donošenja politika. Čini se da se ta ideja odražava u prijedlogu, no EGSO istodobno skreće pozornost Komisije na činjenicu da ne postoji jedinstveno rješenje za sve države članice u pogledu načina poticanja sudjelovanja MSP-ova u programu Obzor Europa. Države članice razlikuju se po razini rasta i strukturnim ekosustavima za inovacije i to se na neki način mora odražavati u predloženim posebnim mjerama.

5.2. EGSO prepoznaje ulogu novoosnovanih poduzeća u inovacijskim i znanstvenim ekosustavima, no skreće pozornost Komisije na činjenicu da poduzetnici moraju imati poslovni pristup ako žele postići uspjeh. Stoga je poželjno poduzetnicima pružiti neke savjete o potencijalu i potrebama tržišta. Velika poduzeća također moraju biti dio tog procesa jer ona novoosnovanim poduzećima i MSP-ovima pružaju veće prilike, ne samo zbog izazova koje stvaraju nego i zbog poslovnih mogućnosti koje obično prate njihove aktivnosti. Stoga je dobra ideja stvoriti učinkovitiji ekosustav za inovacije koji objedinjuje sve njihove stvarne okolnosti.

5.3. EGSO skreće pozornost poduzetničke zajednice i Komisije na potrebu za osmišljavanjem nove interpretacije industrijskih aktivnosti. Tradicionalni industrijski sektori doista bi mogli imati koristi od aktivnosti novoosnovanih poduzeća ako su one usmjerene na izazove koji proizlaze iz digitalizacije i robotizacije industrijskih aktivnosti – primjerice, na kružno gospodarstvo ili poticanje uvođenja vrlo napredne nove proizvodne tehnologije kroz sudjelovanje MSP-ova i novoosnovanih poduzeća te na poticanje njihove suradnje s velikim industrijama. Uspješnost bi se mogla povećati kada bi se u zajednici novoosnovanih poduzeća na neki način mogla podići svijest o predstojećim izazovima u području industrije.

6. Financijska pitanja

6.1. Predložena proračunska sredstva u iznosu od 100 milijardi EUR za razdoblje 2021. – 2027. uključuju omotnicu od 94,1 milijardi EUR za program „Obzor Europa”, 3,5 milijardi EUR za fond InvestEU i 2,4 milijardi EUR za program Euratoma za istraživanje i osposobljavanje. Program Euratoma, kojim se financira istraživanje i osposobljavanje u području nuklearne sigurnosti i zaštite od radijacije, bit će više usmjeren na druge primjene koje nemaju veze s proizvodnjom električne energije, kao što su zdravstvena i medicinska oprema, te će se njime pružati potpora mobilnosti istraživača u području nuklearne energije u okviru akcije Marie Curie.

6.2. U okvirnoj raspodjeli za Obzor Europa uočava se znatno povećanje (otprilike 20 %) proračuna Europskog istraživačkog vijeća i sredstava za akcije Marie Curie (oko 10 %) u odnosu na okvirni program Obzor 2020. za razdoblje 2014. – 2020. EGSO u potpunosti podržava to povećanje, kao i zamisao da bi Europsko istraživačko vijeće trebalo posvetiti najveći dio svojih sredstava istraživačima na početku karijere koji su u najproduktivnijoj i najkreativnijoj fazi (početna bespovratna sredstva ⁽⁵⁾ i konsolidacijska bespovratna sredstva ⁽⁶⁾).

6.3. Najveće povećanje u Obzoru Europa predviđeno je za proračun Europskog vijeća za inovacije koji iznosi ukupno 13,5 milijardi EUR. U okviru stupa „Globalni izazovi i industrijska konkurentnost” najveće povećanje dobio je klaster „hrana i prirodni resursi”, u ukupnoj vrijednosti od 10 milijardi eura. Proračun za međusektorski stup „Jačanje europskog istraživačkog područja” također je znatno povećan na ukupno 2,1 milijarde eura. EGSO vjeruje da su ti proračunski trendovi dobrodošli i da će ojačati europsko istraživačko područje te osigurati snažniji višedionički ekosustav istraživanja i inovacija u svim europskim regijama.

Bruxelles, 17. listopada 2018.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER

⁽⁵⁾ Za istraživače svih nacionalnosti koji imaju dvije do sedam godina iskustva nakon završenog doktorata, izrazito obećavajuću dosadašnju znanstvenu karijeru i izvrstan prijedlog istraživanja (<https://erc.europa.eu/funding/starting-grants>).

⁽⁶⁾ Za istraživače svih nacionalnosti koji imaju sedam do 12 godina iskustva nakon završenog doktorata, izrazito obećavajuću dosadašnju znanstvenu karijeru i izvrstan prijedlog istraživanja (<https://erc.europa.eu/funding/consolidator-grants>).